

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

НАУКОВИЙ ВІСНИК
МИКОЛАЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені В. О. СУХОМЛИНСЬКОГО

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Засновано у 1999 р.

№ 1 (48)
лютий 2015

Внесено до Переліку фахових видань України
галузі «Педагогічні науки»
(наказ МОН України від 29.12.2014 р. № 1528)

Миколаїв
МНУ імені В. О. Сухомлинського
2015

УДК 37.01(091)
ББК 74.03(4Укр)
Н 34

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради
Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського
(протокол № 8 від 28 січня 2015 року)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

БУДАК В. Д. доктор технічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України; *голова редакційної колегії;*
ПЕХОТА О. М. доктор педагогічних наук, професор, *головний редактор;*
СЕРЕДА І. В. кандидат педагогічних наук, доцент, *відповідальний секретар.*

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

БИКОВ В. Ю. доктор технічних наук, професор, дійсний член НАПН України, директор Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України;
ГЛАДИШЕВ В. В. доктор педагогічних наук, професор (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського);
ЄВТУХ М. Б. доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення вищої освіти НАПН України;
КРЕМЕНЬ В. Г. Президент НАПН України, академік НАН України, дійсний член НАПН України, Президент Товариства «Знання» України;
ЛУГОВИЙ В. І. дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, перший віцепрезидент НАПН України;
ЛЯШЕНКО О. І. дійсний член НАПН України, доктор педагогічних наук, професор, академік-секретар Відділення загальної середньої освіти НАПН України
НИЧКАЛО Н. Г. доктор педагогічних наук, професор, дійсний член НАПН України, академік-секретар Відділення педагогіки та психології професійної освіти НАПН України;
САВЧЕНКО О. Я. головний науковий співробітник Інституту педагогіки НАПН України, радник президента НАПН України, дійсний член НАПН України;
СИТЧЕНКО А. Л. доктор філологічних наук, професор, проректор із науково-педагогічної роботи (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського);
СУХОМЛИНСЬКА О. В. академік-секретар Відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України, доктор педагогічних наук, професор;
СТЕПАНОВА Т. М. доктор педагогічних наук, професор, декан факультету розвитку дитини (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського);
ТРИФОНОВА О. С. доктор педагогічних наук, в.о. професора (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського);
ХАЙРУДДІНОВ М. А. доктор педагогічних наук, професор (Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського).

РЕЦЕНЗЕНТИ:

БЕХ І. Д. доктор педагогічних наук, професор, директор Інституту проблем виховання НАПН України;
ПУСТОВІТ Г. П. доктор педагогічних наук, професор, вчений секретар відділення загальної педагогіки та філософії освіти НАПН України.

Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки : збірник наукових праць / За ред. О. М. Пехоти. – № 1 (48), лютий 2015. — Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2015. — 352 с.

У збірнику наукових праць уміщено статті з актуальних проблем педагогічної науки. Зокрема розглянуто питання теорії та методики навчання дисциплін освітніх галузей математики, філології, медицини, мистецтвознавства тощо. Автори особливу увагу звертають на процес виховання та навчання, інноваційні технології в освіті, особливості формування компетентності, проблеми початкової школи, корекційну роботу з дітьми, а також досліджують вплив Інтернету на навчально-виховний процес.

Видання адресоване науковцям, педагогам, учителям-методистам, студентам педагогічних спеціальностей, а також усім, хто цікавиться педагогічною наукою.

УДК 37.01(091)
ББК 74.03(4Укр)

М. О. ГРУДОК-КОСТЮШКО	Упровадження інноваційних методів навчання у процес викладання української мови як іноземної	92
О. В. ГРУНСЬКА	Соціально-педагогічний портрет молодшого школяра як орієнтовна діяльність соціального педагога у формуванні соціально-адекватної поведінки	96
І. Р. ГУМЕННА	Особливості підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації	100
С. С. ДАНИЛЮК	Формування професійної компетентності майбутніх фахівців в Інтернет-середовищі	104
М. Р. ДЕМЯНЧУК	Педагогічні умови підготовки майбутніх бакалаврів медсестринської справи на засадах компетентнісного підходу	108
І. А. ДИРДА	Полікультурна компетентність як складник мовної підготовки іноземних студентів у процесі вивчення української мови	113
А. О. ДРАГАН	Розвиток міжособистісних відносин дітей молодшого шкільного віку	117
С. А. ІВАНЧУК	Форми взаємодії дошкільного закладу і сім'ї з економічного виховання дітей дошкільного віку	121
Ю. А. КАРТАВА	Лікувально-корекційний вплив музичного мистецтва в історичному аспекті	127
Л. О. КИРИЛОВА, В. С. МАЛИШКО	Олімпіадний математичний рух як складова науково-дослідної роботи майбутніх економістів	133
І. А. КНЯЖЕВА	Алгоритм реалізації педагогічної технології розвитку методичної культури майбутніх викладачів педагогічних дисциплін спеціальності «Дошкільна освіта»	137
О. В. КОВТУН	Комунікативний підхід до фахової підготовки майбутніх перекладачів: від теорії до практики.....	146
Т. І. КОЙЧЕВА	Дослідження корпоративної культури як феномена педагогічної науки	148
С. В. КОНОШЕНКО	Особливості соціального становлення підлітків-сиріт, які виховуються в школах-інтернатах	154
К. Т. КОНЧОВИЧ	Особливості формування готовності майбутніх учителів-філологів до педагогічного спілкування засобами тренінгових технологій	158
О. А. КОПУСЬ	Формування професійної компетентності студентів філологічних факультетів як лінгводидактична проблема	162
В. Л. КОРОЛЕНКО	Моральне формування школярів в історико-педагогічній ретроспективі	169
Т. Д. КОЧУБЕЙ	Історичний розвиток ідеї дитинства у філософських та педагогічних системах із часів Стародавньої Греції та Риму до XVI ст.	173
Ю. М. КОШАРА	Педагогічне керівництво роботою учнів з погляду В. О. Сухомлинського	179
М. С. КУГАЙ	Інтеграція географічних та екологічних знань у процесі підготовки майбутніх учителів географії до екологічного виховання учнів	184
О. І. ЛОКШИНА	До питання про сутнісні характеристики освітніх стандартів зарубіжжя	189

УДК 371.134 + 37.033 + 911.2 (07)

М. С. КУГАЙ

м. Умань

ІНТЕГРАЦІЯ ГЕОГРАФІЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ЗНАНЬ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГЕОГРАФІЇ ДО ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

У статті висвітлено проблему інтеграції географічних та екологічних знань у процесі підготовки майбутніх учителів географії до екологічного виховання учнів. Установлено сутність географічних та екологічних знань. Доведено необхідність їхнього поєднання під час підготовки майбутнього вчителя на основі інтегративного підходу.

Ключові слова: географічні знання, екологічні знання, когнітивний компонент, підготовка майбутнього вчителя географії, екологічне виховання.

Професійна підготовка майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів представляє інтегральну рису особистості, структура якої може бути визначена за допомогою соціально-педагогічного, психолого-педагогічного та конкретно-методичного аналізу. Соціально-педагогічний аналіз характеризує її як одну з надзвичайно важливих різновидів соціальної діяльності. Психолого-педагогічний аналіз спрямований на визначення її структурних компонентів, розкриття тих особистісних факторів і внутрішніх механізмів, без яких неможливо здійснення педагогом його професійних функцій. Конкретно-методичний аналіз пов'язаний зі змістом діяльності вчителя і, відповідно, з виокремленням тих знань, умінь і навичок, які повинні бути сформовані в педагога для кваліфікованого управління екологічним вихованням учнів.

Вивчення психолого-педагогічних досліджень із питання структури професійної підготовки майбутнього педагога показує, що більшість авторів (І. Зверева Р. Сейтжанова Г. Пустовіт А. Захлебний, Е. Дзятковська, Л. Кондратова, М. Вієвська, Л. Савченко, Н. Мінаєва) на перше місце ставлять когнітивний компонент. Так О. Зейналова пов'язує процес виокремлення компонентів із співвідношенням освоєння навчально-виховного матеріалу за роками навчання. Цими компонентами є такі: соціально-екологічні та природоохоронні знання (про стан природного середовища, історичні форми взаємодії природи та суспільства, способи охорони природи тощо); еколого-педагогічні знання (про завдання та методи екологічного виховання учнів); екологічні вміння (здійснювати по-

сильні природоохоронні заходи) й навички (поведінка в природі); еколого-педагогічне вміння (здійснювати екологічне виховання учнів); екологічні емоційно-ціннісні відносини (почуття тривоги, турботи про природу, прагнення її захищати); еколого-педагогічне емоційно-ціннісні відносини (почуття відповідальності за довірену вчителю справу екологічного виховання); досвід творчої природоохоронної та еколого-педагогічної діяльності [3, 3].

Когнітивний компонент відображає інформованість майбутнього вчителя географії про сутність і зміст педагогічної діяльності, вимоги до особистості вчителя, а також рівень знань, необхідних для ефективної професійно-педагогічної діяльності (загальнопедагогічних, методичних, фахових).

Зміст загальнопедагогічних знань сучасного педагога є обізнаністю в галузі найбільш значущих досягнень людства в різних сферах діяльності, національної та загальнолюдської культури, духовно-моральних цінностей, тобто всіх тих знань, на основі яких розвивається світогляд вчителя, створюються умови для його життєвого та професійного самовизначення, формується творча, духовно багата особистість. Сучасний фахівець повинен знати як отримати доступ до глобальних джерел знань, уміти трансформувати набуті знання в інноваційні технології, володіти знаннями, затребуваними сучасним світом [4, 28].

Система методичних знань, необхідних майбутньому вчителю, містить декілька блоків: 1) знання особливостей педагогічної діяльності, її структури, вимог, які вона вису-

до особистості педагога; знання, що допомагають учителю усвідомлено будувати педагогічний процес; сутність освіти як соціального явища, місце та роль загальної освіти в системі безперервної освіти, основні тенденції його розвитку; 2) знання психолого-педагогічних основ навчання: сутність процесу навчання, його закономірності та принципи, особливості та структура навчальної діяльності, способи її організації; психологічні основи процесу засвоєння; способи проектування навчального процесу та відбору змісту навчання, адекватних моделей, форм, методів і засобів навчання, сучасних освітніх технологій; сутність, види та способи організації постійної роботи, контролю й обліку результатів навчання; способи діагностики та аналізу результатів власної педагогічної діяльності; 3) знання теоретичних основ процесу виховання та способів організації виховного процесу в освітній школі

Зміст спеціальних знань вчителя становить глибокі та всебічні знання педагога в галузі спеціальності: знання специфіки дисципліни викладання, історичних, теоретичних і методичних аспектів, закономірностей, сучасного стану та напрямів науки, що є основою цього навчального предмета.

Взаємозв'язок усієї системи фахових знань учителя географії передбачає розуміння місця географії в системі сучасного наукового знання та її значення; знання основ історико-географії та головних напрямів сучасного розвитку; знання фундаментальних ідей, законів, закономірностей, що лежать в основі основних курсів географії; знання основних географічних понять; знання класичних і сучасних методів, засобів, прийомів, технологій професійної діяльності за фахом, здатність їх використовувати, переробляти, конкретизувати, розвивати [6, 41].

До фахових знань у географії належать номінальні знання, пов'язані з інтегративною географічною наукою: картографічно-топографічні, фізико-географічні, економіко-географічні, соціально-географічні, краєзнавчі, екологічні тощо. Всебічний аналіз взаємозв'язків природи, людини, господарства та суспільства (на окремій території) здійснюється комплексним країнознавством.

Як зазначає О. Тімець, база фахових знань майбутнього вчителя географії повинна складатися з таких категорій: 1) знання змісту фундаментальних і спеціальних географічних дисциплін, що вивчаються; знання головних понять, їхнє походження, структуру, взаємозв'язки та подальшу генералізацію (спеціальні (географічні) знання); 2) знання та розуміння наукових географічних позицій з особливим акцентом на тих матеріалах, якими вчитель послуговується як «виробничими інструментами» чи спеціальною формою висвітлення змісту географічної інформації – знання географічних карт і навченість роботи з ними (технологічні знання) [10, 46].

Д. Адалін і В. Мосін функціональними фаховими знаннями вчителя географії вважають: загальнопрофесійні основи картографії, геоморфології, гідрології, кліматології, географії ґрунтів, ландшафтознавства, фізичної географії материків і океанів, країни; основні підходи та методи фізико-географічного районування; загальногеографічні теоретичні основи географії населення та демографії, технологічних основ розміщення виробництва, соціальної й економічної географії країни та світу; концепції територіальної організації суспільства; основи раціонального природокористування [5, 33].

Зміст фахових знань формують основні гіпотези відповідного розділу географічної науки, закони, поняття, що є інваріантними в усіх проявах. Виокремлення системи інваріантів сприяє швидкому та якісному засвоєнню найбільш загальних знань, що становить фундамент даної науки. Наприклад, як базові (інваріантні) фізико-географічні знання можуть слугувати геологічні поняття та закономірності, які в цілому відіграють фундаментальну роль і в системі природничої освіти. Вони є відомостями про походження та будову Землі, історію її розвитку, процеси, що відбуваються в її внутрішніх оболонках і визначають формування земної поверхні; гірські породи та мінерали, корисні копалини, закономірності їхнього утворення й розміщення в просторі. Пізнання історії геологічного розвитку планети дозволяє вивчати сучасні процеси й на цій основі передбачати їхній подальший розвиток і еволюцію в майбутньому.

Когнітивний компонент передбачає наявність у майбутнього вчителя теоретичних знань з основ природничих наук та екології, знань структури та змісту глобальної екологічної кризи, причин, що її зумовлюють, шляхів виходу з глобальної екологічної кризи, і методів вирішення проблем у галузі навколишнього середовища, що має привести до розуміння єдиної екологічної картини світу та слугувати фундаментом готовності вчителя до професійної діяльності з екологічного виховання, навчання й освіти дітей [11, 25].

Основною метою екологічних знань є формування розуміння такого підходу до природних духовних і матеріальних засобів, що забезпечив би можливість їхнього використання наступними поколіннями. Без такого розуміння неможлива активізація розумової діяльності, спрямованої на створення новітніх безвідходних технологій промислового та сільськогосподарського виробництва; сучасних високотехнологічних очисних систем, що забезпечують природну чистоту повітря, води, землі та інших компонентів світобудови.

Отже, екологічний фактор проявляється в усіх аспектах існування природи та суспільства.

У рамках екологічного виховання необхідні знання групуються навколо ключових екологічних ідей, серед яких А. Захлебний називає такі ідеї: природне середовище (біосфера) є збалансованим цілісним утворенням; використання природи є природною основою життя; ставлення до природи має соціальну зумовленість; діяльність людини – новий фактор середовища; оптимізацію – генеральну стратегію збереження життя в біосфері; міжнародне співробітництво – найважливіша умова оптимізації взаємини людини із середовищем [1, 69].

І. Зверев, у свою чергу, групує екологічні ідеї дещо інакше та віщує розвиток і цілісність природи у сфері життя; взаємозв'язок історії суспільства та історії природи; зміна природи в процесі праці; середовище та здоров'я людини; природу в морально-естетичному розвитку особистості; оптимізація взаємодії в системі «природа – суспільство – людина» [2].

Е. Сластьоніна у своїх дослідженнях відзначає необхідність розкриття таких ідей, які

складають наукові основи охорони природи: основні закономірності організації живих систем-організмів, популяції видів, біоценозів, біогеоценозів, біосфери; оптимізація біосфери як гармонійна взаємодія людини з природним середовищем; шляхи формування носіїв біосфери; охорона природи як міжнародна проблема; відновлення та відтворення природних ресурсів; моральне, естетичне виховання засобами природи; небажані зміни природного середовища та їхні причин; природа як єдина цілісна система, середовище життя та джерело існування людства [8].

Як окремі системоутворюючі фактори міжпредметної підсистеми екологічних знань французькі дослідники виокремлюють такі основні поняття та ідеї: система «природа – людина – суспільство»; людина – частина природи; фактор зміни природи – виробнича діяльність людини; підкорення природи за науково-технічної необхідності; збереження сталості навколишнього середовища; перетворення природи – необхідна умова існування людини; сучасна техніка й технологія – не тільки засіб порушення екологічної рівноваги, але й збереження природного середовища.

Г. Сікорська вважає ідеями в процесі екологічної підготовки студента такі: базовий рівень екологічних знань, умінь, світоглядних ідей; орієнтири для критичного та творчого сприйняття сучасних екологічних проблем; уміння екологічно доцільної поведінки в природному середовищі; розуміння універсальної цінності природи; ноогуманістичне ставлення до природного середовища; носієвне мислення; прийняття ідей коеволюції; педагогічні умови для екологічних взаємодій, діяльності; етнічні норми взаємодії з довкіллям; способи оволодіння педагогічними технологіями в екологічній освіті; світоглядні ідеї про те, що здоров'я людини є індикатором довкілля [9, 142].

Вищезазначені ідеї базуються на розумінні взаємопов'язаності світу людей та світу природи, в основі якого лежать такі положення:

1. Людина не стоїть ізольовано над природою, а уналежнена як один із елементів до складної системи екологічних залежностей; будь-яка її дія може мати непередбачені наслідки, що порушують баланс в екосистемі. Через це екологічне

особистість прагне бути екологічно обережною.

2. Відходи людської діяльності, будучи «викинутими у природу», не зникають там безслідно, а так чи інакше повертаються до людини й спричиняють руйнівний вплив на її організм. Усі закони функціонування екосистеми є для людини обов'язковими такою ж мірою, як і для інших живих істот. У зв'язку з цим, екологічна особистість прагне бути екологічно поміркованою.
3. Світ природи є не тільки джерелом матеріальних ресурсів для людини, але й чинником її особистісного, духовного розвитку. Внаслідок цього, екологічна особистість прагне до психологічної єдності зі світом природи, що дозволяє реалізуватися її духовному потенціалу, який виявляється у взаємодії із цим світом.
4. Не тільки людство односторонньо впливає на природу, природа також чинить вплив на характер розвитку людства. У результаті, екологічна особистість прагне впливати на інших людей, різноманітні суспільні, економічні й політичні структури так, щоб їхня діяльність була екологічно доцільною, не призводила до тих змін у природі, що потім будуть негативно впливати на розвиток людства, іншими словами, вона прагне бути екологічно активною.

Спираючись на дослідження названих вище авторів, враховуючи завдання підготов-

ки майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів, використовуючи наявний потенціал навчальних географічних дисциплін, а також матеріали нашого дослідження, ми встановили такі загальні та часткові екологічні ідеї, які показані в таблиці.

Ці ідеї, на наш погляд, найбільш логічно розкривають зміст екологічних знань, які призводять до усвідомлення того, що мислення та діяльність кожної окремої людини мають безпосереднє відношення до природи, допомагають осмислити загальнолюдські норми й стосунки.

Нам імпонує думка Н. Померанцевої про те, що домінуючим фактором процесу підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання є інтеграція природничо-наукового та гуманітарного знання. Оскільки саме вона дозволяє поєднати дискурсивне знання про світ із його чуттєвим образом. Чим глибше їхня взаємодія, тим більше можливостей сформувати свідоме особистісно-ціннісне ставлення до світу [7, 93].

Крім того, синтез природничо-наукових і гуманітарних знань дозволяє сформувати уявлення про єдину картину світу, а також єдину систему «природа – суспільство – людина». У руслі проблеми нашого дослідження одним із напрямів підготовки майбутнього вчителя географії є формування в нього інте-

Ключові екологічні ідеї для підготовки майбутнього вчителя до екологічного виховання учнів

Загальні ідеї	Часткові ідеї
Охорона природного середовища – умова існування людства.	– Дбайливе ставлення до природних ресурсів. – Відновлення та відтворення природних ресурсів. – Збереження видового різноманіття біосфери в цілому та рідкісних видів зокрема. – Охорона природи як міжнародна проблема.
Закономірний взаємозв'язок природи, суспільства, господарства.	– Причини існування взаємозв'язку природи та суспільства. – Закономірна залежність розвитку суспільства від багатств природи.
Вплив людини на природу в цілому й окремо на її компоненти.	– Глобальний, регіональний, місцевий вплив людини на природу. – Позитивний і негативний вплив людини на природу.
Оптимізація біосфери як гармонійної взаємодії людини з природним середовищем.	– Раціональне використання природних ресурсів – Збереження природної рівноваги
Природа як єдина цілісна система	– Цілісне існування життя у формі спільноти. – Людина – частина природи.
Природа в морально-екологічному розвитку особистості.	– Моральна й екологічна цінність природи для людини. – Оздоровчий вплив природи на становлення духовних начал особистості.

грованої системи знань і міждисциплінарного мислення.

Теоретико-методологічною передумовою інтегративного підходу є розуміння того, що цілі географічної освіти тісно пов'язані із цілями життя суспільства та збереженням навколишнього природного середовища.

Інтегративний підхід у підготовці майбутніх учителів географії до екологічного виховання учнів слугує міждисциплінарною теоретичною основою, що дозволяє синтезувати географічні та екологічні знання в певну цілісну систему й тим самим уточнити зміст географічної освіти, виконати роль евристичних принципів розуміння й пояснення явищ, пошуків нових шляхів вирішення проблеми.

Поєднання географічних та екологічних знань дозволяє створити інтегративну якість особистості в певній логічній системі послідовності розвитку й одночасності формування: знання – ідеї – мислення – цінності – свідомість – світогляд – уміння – діяльність.

Отже, інтегративний підхід у підготовці майбутніх учителів географії до екологічного виховання учнів визначає характер його впливу на всю систему географічної освіти та зачіпає всі сторони навчання й виховання. Зміст такої підготовки реалізується через міжпредметні зв'язки та ґрунтується на системі наукових ідей, які закладаються у відповідні навчальні дисципліни: розвиток і цілісність природи у сфері життя; взаємозв'язок історії суспільства та природи; зміна природи в процесі праці; вплив середовища на здоров'я людини; природа як фактор морально-естетичного розвитку особистості; оптимізація взаємодії в системі «природа – суспільство – людина».

M. S. KUHAI
Uman

INTEGRATION OF GEOGRAPHIC AND ECOLOGICAL KNOWLEDGE IN THE PREPARATION OF FUTURE GEOGRAPHY TEACHERS TO ECOLOGICAL EDUCATION OF STUDENTS

The article highlights the problem of integration of geographic and environmental knowledges in the process of preparation of future teachers – geographers for environmental education of students. Determined the essence of geographical and environmental knowledges. The necessity of their combination in the process of preparation of future teachers which based on the integrative approach.

Key words: geographical knowledges, environmental knowledges, cognitive component, training of the future teachers of geography, environmental education.

Список використаних джерел

1. Захлебный А. Н. Экологическое образование школьников во внеклассной работе / А. Н. Захлебный – М.: Просвещение, 1984. – 157 с.
2. Зверев И. Д. Экологическое образование. Новый аспект / И. Д. Зверев – М.: Знание, 1980. – 96 с.
3. Зейналова Е. Ю. Профессиональная подготовка студентов-географов педагогического вуза: организации эколого-туристской деятельности учащихся : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Зейналова Елена Юрьевна. – М., 2007. – 194 с.
4. Кожевникова Т. А. Формирование профессиональной компетентности будущего учителя географии в процессе подготовки и проведения педагогической практики : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.08 / Кожевникова Татьяна Александровна. – Мурманск, 2006. – 165 с.
5. Мосин В. Г. Подготовка учителя географии в условиях многоуровневой системы / В. Г. Мосин, Д. А. Гдалин // География и экология в школе XXI века. – 2008. – № 8. – С. 28–33.
6. Николина В. В. Теоретические основы формирования эмоционально-ценностного отношения учащихся к природе в процессе обучения географии : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Николина Вера Викторовна. – СПб., 1999. – 345 с.
7. Померанцева Н. Г. Подготовка студентов педагогических вузов Франции к экологическому воспитанию школьников : дисс. ... кандидата пед. наук : 13.00.01 / Померанцева Надежда Геннадьевна. – М., 2003. – 180 с.
8. Сластинина Е. С. Экологическое образование в подготовке учителя : Вопросы теории и практики / Е. С. Сластинина – М.: Педагогика, 1999. – 104 с.
9. Сикорская Г. П. Ноогуманистическая модель эколого-педагогического образования и практики ее реализации : дисс. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Сикорская Галина Петровна. – Екатеринбург, 1999. – 446 с.
10. Тимець О. Професійна підготовка майбутніх учителів географії : взаємозв'язок когнітивного, операційного і особистісного компонентів професійної компетентності / Оксана Тимець // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2011. – № 2. – С. 46–52.
11. Холназаров Санг. Педагогическая система профессионально-экологической подготовки будущих учителей химии в вузах Таджикистана : автореф. дисс. на соискание науч. степени доктора пед. наук : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Холназаров Санг. – Курган-Тюбе, 2011. – 50 с.